

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV FAOLIYATI ALGORITMI

*S.T.Turg'unov,
pedagogika fanlari doktori, professor,
N.M. Axmadjonova,
Namangan DU stajyor-tadqiqotchi- izlanuvchisi*

Maktabgacha ta'lim muassasalari (MTM) rahbarlarining asosiy funksiyasi, ta'lim muassasasi oldiga qo'yilgan maqsadlarga erishishda, ta'lim muassasasi hayotiy faoliyatini ta'minlash bo'yicha boshqaruv yo'nalishidagi masalalarning ijobiy yechimini topish, hamda uni hal etish hisoblanadi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, boshqaruv faoliyati yoki ixtiyoriy faoliyat inson-inson munosabati, shuningdek, insonning tashqi muhit bilan munosabatlari, tarbiyaviy munosabatlar tarzida, ya'ni shaxsning ehtiyojlari talablaridan kelib chiqib ko'zlangan maqsadni amalga oshirishdagi o'zaro aloqalar asnosida tahlil qilinadi va o'rganiladi. Faoliyat maqsadi ob'ektiv bo'lib, o'z o'rnida, shaxs tomonidan belgilanadi va u shaxs faoliyatining asosiy komponenti hisoblanadi. Shuningdek, faoliyat sub'ektni ma'lum bir harakatga keltiruvchi sabablarni aniqlaydi va unda aniq bir shaxsning faoliyati va maqsad ifodalanadi.

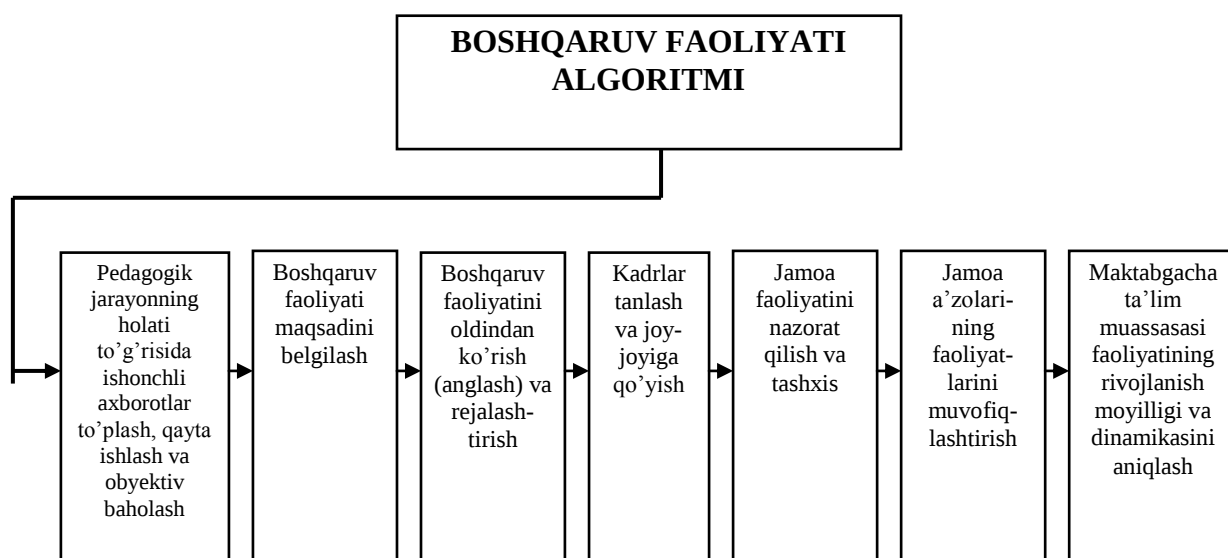
Ma'lumki, boshqaruv faoliyati sub'ektlar tomonidan lavozimi yo'nalishidagi funktsiyalarni bajarishlari jarayonida amalga oshiriladi. Boshqaruv faoliyati oldindan belgilangan xatti-harakatlar majmuasi, shuningdek, boshqaruv jarayoni bosqichlari sifatida, maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlarining maqsadga yo'naltirilgan faoliyatlarining tuzilmasi boshqaruv predmetlari orqali belgilanadi.

Demak, boshqaruv o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ular maqsadga erishishda, harakatlar izchilligi bilan belgilanadi. Bu jihatlar, o'z-o'zidan maqsadga ko'ra aniqlanmaydi, balki maqsadga erishishdagi shart-sharoitlar orqali namoyon bo'ladi. Ya'ni, vaqt o'tishi bilan belgilangan maqsad o'zgarmasa-da, mahsad belgilangan vaqtdagi shart-sharoitlar hamda harakatlar tarkibi o'zgarib boradi.

Ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va uning mazmunini takomillashtirish yo'nalishidagi ixtiyoriy innovatsion faoliyat MTM rahbarlari boshqaruv faoliyatlarining ma'lum bir izchillikda amalga oshirilishini talab etadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida boshqaruv funktsiyalarini amalga oshirishni rejalashtirishda, eng avvalo, boshqaruvning maqsadi, boshqaruv funktsiyalarining mazmun-mohiyati o'amdavazifalari inobatga olinadi. Umumiy maqsadlarga erishishda, mazkur funktsiyalarni amalga oshirish tizimini tashkil etuvchi vazifalarning bajarilish izchilligi belgilanadi hamda mazkur vazifalarni bajarishda qo'llaniladigan boshqaruv metodlari tanlab olinib, boshqaruv faoliyati boshqaruvni tashkil etish tamoyillari va qonuniyatlariga asosan amalga oshiriladi. Ob'ektiv boshqaruv faoliyati faqatgina maqsadga yo'naltirilgan harakatlarning to'liq to'plami yoki harakatlar zanjiri shaklida mavjud bo'ladi. Mavjud bo'lgan mazkur zanjir boshqaruv algoritmini ifodalaydi.

Boshqaruv faoliyati algoritmi – bu maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari boshqaruv faoliyatlarining izchilligi bo'lib, u yettita bosqich: pedagogik

jarayonning holati to'g'risida ishonchli axborotlar to'plash; qayta ishlash va ob'ektiv baholash; boshqaruv faoliyati maqsadini belgilash; boshqaruv faoliyatini oldindan anglash va rejalashtirish; kadrlar tanlash va ularni joy-joyiga qo'yish; jamoa faoliyatini nazorat qilish va tashxis; jamoa a'zolarining faoliyatlarini muvofiqlashtirish; maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatining rivojlanish moyilligi va dinamikasini aniqlashdan iborat. Mazkur bosqichlar izchilligida, boshqaruv metodlari: ma'muriy, ijtimoiy-psixologik, iqtisodiy, shuningdek, axborotlar to'plash metodlarini qo'llash asnosida boshqaruv funktsiyalarining bajarilishi amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari boshqaruv faoliyatlari davomida o'zlari rahbarlik qilayotgan ta'lim muassasalarining faoliyatlari, ta'lim-tarbiya jarayonining holatlari, xodimlarning o'z vazifalariga bo'lgan munosabatlari, o'zaro munosabatlar, ya'ni tarbiyalanuvchi va tarbiyachilarning munosabatlari, shuningdek, umumiy maqsadga erishish uchun amalga oshirilayotgan ishlarning ko'lami o'amda samaradorligi, tarbiyalanuvchilarning qiziqishi, dunyoqarashining kengayib borishi shuningdek, tashkil etilayotgan ta'lim-tarbiya jarayonlarining sifati to'g'risida yetarli ma'lumotga ega bo'lishi uchun zaruriy axborotlar to'plashlari lozim.

To'plangan ishonchli axborotlar tahlil qilinishi va umumiy holatni o'rganilishi boshqaruv faoliyatini o'zgartirish, takomillashtirishga, ya'ni MTM faoliyatlari samaradorligini oshirish strategiyalarini belgilab olishga xizmat qiladi. Axborotlarga asoslangan holda, MTM rahbarlarida o'z faoliyatlari samaradorligini ham tahlil qilish imkoniyati tug'iladi va shunga asosan uni takomillashtirish yo'nalishlari va muassasa faoliyatini yaxshilash uchun amalga oshirilishi zarur bo'lgan vazifalar belgilanadi. Belgilangan vazifalarni tarbiyachilarning bilimi, ko'nikma va malakalari, shuningdek, kasbiy tajribalariga ko'ra taqsimlash amalga oshiriladi, ya'ni, zarur hollarda, muassasalarning faoliyatlavrini, ta'lim-tarbiya

jarayonini rivojlantirish uchun yuqori malakali mutaxassislar (pedagog va psixologlar) jalb etiladi, shu asosda, jamoa a'zolarining faoliyatlari muvofiqlashtiriladi. Mazkur jarayonlarda amalga oshirilgan ishlarning natijalariga va yig'ilgan ma'lumotlarga asoslangan holda maktabgacha ta'lim muassasalarining rivojlanish imkoniyatlari aniqlanib, belgilangan vazifalarni amalga oshirish borasida qarorlar qabul qilinadi.

Shunday qilib, yuqorida keltirilgan ma'lumotlarga asoslanib, aytish mumkinki, MTMda boshqaruv faoliyati algoritmining mazmun-mohiyati boshqaruv funktsiyalari va metodlarini amalga oshirishda o'z ifodasini topadi va ular uyg'unlikda boshqaruv jarayonida ta'sir ko'rsatishning tartibi, izchilligi, yo'llari va ularning tugallanish davrini aks ettiradi.